د ستر او نومیالي رحمان بابا د روحاني، تصوفي، عرفاني، ادبي او فرهنګي شخصیت په هکله یو څوخبرې

زموږ په تاریخي، لرغوني او ادب پاله هیواد افغانستان کې د پښتو ادب په تاریخ کې پوهان، لیکوالان او شاعران هغه درنې څیرې او روښانه مثالونه دي، چې زموږ د پښتو ادب یې د خپلو لیکنو او آثارو په وسیله خیرازه او ژوندی ساتلی دی. د پښتو ادب په ډګر کې د دغو علمي، ادبي او فرهنګي شخصیتونو آثار به تل ژوندي وي. زموږ پوهانو لیکوالانو، ادیبانو، فرهنګیانو او شاعرانو په خپلو آثارو کې د انساني او ټولنیز ژوند مختلف حالات او اړخونو په ډیر عالمانه او علمي څیړنیزو، تحلیلونو، تصویرونو او فکرونو کې د قلم په ژبه لیکلي او بیان کړي دي، چې د دوی دا لوړ علمي، څیړنیز، ادبي او فرهنګي مقام او منزلت زموږ د خلکو په زړونو کې د تل لپاره ژوندی او د دوی کارنامې د قدر او ستاینې وړ دي.

دا د علم، ادب او فرهنګ دوستانو او د ټولو هغو خلکو، چې د علم، پوهې، ادب او فرهنګ سره ځانګړې مینه لري انساني دنده ده، چې د خپلو علمي، تاریخي، سیاسي، ادبي، فرهنګي او ملي شخصیتونو ویاړنې او کارنامې د دوی د آثارو په رڼا کې د راتلونکو نسلونو د روزنې او پالنې او لارښوونې لپاره ژوندي وساتي. دا جوته ده، چې د دغو شخصیتونو یادول او د دوی پرآثارو علمي او څیړنیزې کره کتنې او د غونډو، سمینارونو او کنفرانسونو جوړول د اوسنیو او راتلونکو ځوانو نسلونو د ودې او پرمختګ لپاره کارنده او ژور اغیز لري.

www.esalat.org

یو له دغو روښانه او ځلانده ستورو څخه، چي د شعر او شاعرۍ په وسیله یې زموږ د پښتو ادب ډیوې بلې ساتلې دي د پښتو ژبې نامتو، عالم او متفکر شاعر عبدالرحمان بابادی. زه باور لرم، چې زموږ درنو لیکوالانو د رحمان بابا د هر اړخیز شخصیت په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کړې دي، خو زه هم دی ته وهڅیدم او ځان ته مي دا حق ورکړ، چي د ده د علمي، روحاني او ادبي شخصیت په هکله یو څو کرښې ولیکم.

خدای بخښلي عبدالرحمان بابا د ارواښاد عبدالستار خان مومند زوی دی، چې په یوه علم پروره او غریبه کورنی کې په (۱۰۴۲) هجري قمري کال کې په (بهادر کلي) کې، چې د پیښور ښار په جنوبي اړخ کې پروت دی نړۍ ته سترګې غړولي دي.

د عبدالرحمان بابا د دیوان په یوه سریزه کې لیکل شوي دي، چې عبدالرحمان بابا د پښتو د سجره نسبت له مخې (سړبن) په سړبن کې (غوریاخیل) او په غوریاخیلو کې (مومند)په مومندو کې (دویزی) او په دویزو کې (ابراهیم خیل) دی.

که څه هم رحمان بابا په قوم مومند دی خو دی ځان کومې قبیلې ته نه منسوبوي او ځان د خدای(ج) د پاکې مینې رښتینی عاشق بولي او د خدای په مینه کې ډوب دی. او د تعصب او ځان ستاینې څخه کرکه لري او د ورورولي، انساني مناسباتو او دنیوي او آخروي نیکمرغیو لارې چارې خلکو ته ور په ګوته کوي. لکه چې وایي:

زه عاشق یم سر و کار مې دی له عشقه نه خلیل نه داودزی یم نه مومند

او یا وایي:

دا دنیا خدای له عشقه پیدا کړې د جمله وو مخلوقاتو پلار دی دا

او یا وایي:

په هر دم کې نوي نوي تماشې کړم زه رحمان د خدای وکړه و ته حیران یم

او یا وایي:

هیڅ تغیر او تبدیل نه لري رحمانه تل تر تله بر قرار دی رب زما

او یا وایي:

که محنت که مشقت دی خو د دین دی په کار نه دی بل محنت په دا دنیا

بې له خدایه هر چې دي همه فاني دی که لذت دی که زینت په دا دنیا

او یا وایي:

چې په ورځ د شیخی لافې کړې رحمانه! په شپه مې له میفروشه غواړې ولې؟

او یا وایي:

بد په بدو پښیماني کاندي رحمانه! ته په خپلو بدو نه شوې پښیمان ولې؟ او یا وایي:

دوست دشمن د سړي واړه خپل عمل دی هم په دا مقدار یې اجر موی په موی شي او یا وایي:

د اوبو اصل له خاورو پیدا کیږي خاکساران د خاکسارانو آبروی شي

او یا وایي:

دوباره دې راتله نشته په دنیا نن دې وخت دی که دروغ کړې که رښتیا

او یا وایي:

دا دنیا ده بې وفا بې وفا ده بې بقا

او یا وایي:

نور عالم که د دنیا غمونه کاندي د رحمان سره دې غم د آخرت وي

عبدالرحمان بابا یو تکړه ادیب، دیني عالم او د روحاني دنیا مشر و. د رحمان بابا له نوم او روحاني شخصیت سره زموږ خلک او په تیره بیا ټول پښتانه آشنا دي.

محمد هوتک په خپل یو مشهور اثر کې، چې پټه خزانه نومیږي د رحمان بابا د پیژندګلوی په هکله داسې لیکي:

(رحمان بابا د فقهي او تصوف کتابونه پخپله سیمه پیښور کې له محمد یوسفزي څخه لوستي او بیا د لوړې زده کړې لپاره کوهاټ ته تللی دی، ډیر علوم او مروجه کتابونه یې هلته ولوستل پس له لوستلو څخه یو لوی عالم شو.)

وایي چې: رحمان بابا په کوهاټ کې د اسلامي او دیني تعلیماتو تر څنګ د اروانباد حاجي بهادر کوهاټي (رح) چې یو روحاني شخصیت و، طریقه او لاس نیوی کړې دی، رحمان بابا وروسته له زده کړې څخه بیرته خپلې سیمې پیښور ته راغی او په (هزار خانی) کې میشت شو او د ژوند تر پایه هلته اوسیدو.

هغه د کوچینوالي څخه لوړ ادبي استعداد درلود، او په ځوارلس کلنی کې یې په شعر ویلو پیل کړې دی. ویل کیږي: هغه وخت چې رحمان بابا ته د شعر الهام وشو او دی په حقیقي عشق پوه شو، ده دنیا پریښوده او دنیایي کارونو ته یې شا کړه، د خلکو او ټولنې څخه لرې ګرځیدو. وایي چې: ده به تل ژړل او د ده ژړا د حقیقي عشق د سوز له عمله وه او په تل پاته توګه یې پر مخ د اوښکو ویالې رواني وې، ملګرو او دوستانو به یې همیشه اوښکې تر سترګو جاري لیدلې. خو څو موده وروسته یو شمیر عالمان، روحاني واعظان او د دین مرشدان ده ته ورغلل او د ده نه یې غوښتنه وکړه چې د خلوت څخه راووځي او د خلکو او ټولنیزو خدمتونو لپاره ځان تیار کړي.

د ده دا بیتونه ګورو چې وایي:

زه رحمان د یار په غم کې هسې ډوب یم چې هیڅ نه وینم په سترګو مګر دی

او یا وایي:

زه يې وینم درست جهان په تا مین دی که بادشاه دی د دې دور که ګدا

او یا وایي:

اې رحمانه لکه ته چې په خدای ګرم یې   بل به نه وي په جهان کې هسې ګرم

او یا وایي:

زه رحمان د خپل صاحب په رضا زیست کړم څه پکار دی بنده بې خپله صاحبه

او یا وایي:

رحمان هسې ګوښه خوند له خلقه بیا موند چې هرګز نه دی ادا خوند موندلی خلق

او یا وایي:

زه رحمان کناره خوښ وم له عالمه   باري ستا سترګو رسوا کړم په عالم کې

او یا وایي:

اوښکې نه لرې حساب زما د سترګو   بې حسابه شو سیلاب زما د سترګو

او یا وایي:

د رحمان اوښکې به څرنګ په قرار وي   چا لیدلی دی دریاب په قرارۍ کې

اویا وایي:

هومره اوښکې مې بهیږي په رخسار   چې غرقاب مې هم ګریوان دی هم رخسار

اویا وایي:

یو عاشق دې څوک راوښیي په عشق کې   چې یې رود په مخ د اوښکو روان نه دی

هومره اوښکې د عاشق په ګریوان ووري ته به وایې چې یو سیند دی ګریوان نه دی

اویا وایي:

ستا له غمه مې په مخ باندې ولې دي لړ مې ویوښته له حاله چې ولې دي

او یا وایي:

یار د یار له سترګو اوښکې پاکیزه کا تا دریاب کړې زما اوښکې په یارۍ کې

اویا وایي:

چې په وصال کې یې اوښکې نه وچیږي   ترو به حال درحمان څه وي په هجران کې

اویا وایي:

یاره ستا په جدایۍ او په ډیر غم کې   سیند د اوښکو درومي په رخسار زما

اویا وایي:

ترخې اوښکې د عاشق آب و نمک دي   خدای دې نه کا څوک بې آبه بې نمکه

www.esalat.org

اويا وايي:

دا څه اوښكي نه دي چي بهيږي له چشمانو وينې دي بهيږي د زړګوتي له پرهاره

اويا وايي:

اى رحمانه اوښكي هم له تخمه د باران دي

كښت د هغه شين شو چي ګرياني لري ستركي

اويا وايي:

هيڅ اثر د رحمان اوښكي په يار نه كا خداى دي اوښكي د چا نه كا بې اثره

اويا وايي:

ستا د ميني ګوهر نشته په هر آب كي مګر بيا موند شي د اوښكو په درياب كي

له دغو بيتو څخه داسي جوتيږي چي دى يو ديني او روحاني عالم و، او د خداى(ج) په عبادت او رياضت بوخت و. ده د اسلامي تعليماتو او نظرياتو ځراغ تل بل ساتلي و. دى د تقوا او پرهيزګاري روښانه سمبول وه. ده د خداى(ج) په مينه او محبت كي ډير خوندور شعرونه ويلي دي، همدا وجه ده چي تولو خلكو په تيره بيا پښتنو د هغه په درويشي او فقيري او رواني طبع هوكړې ده، او دده په هر نصيحت، پند، قول او قرار اعتقاد لري. دى د پښتنو په منځ كي د عزت، درناوي او د قدر او ستايني وړ شخصيت په توګه پيژندل شوى دى، او د (بابا) په درانه لقب منلي شوي دى.

دى په خپلو شعرونو كي دالله (ج) سره خپله مينه داسي بيانوي:

ګوره هسي كردګار دى رب زما چي صاحب د كل اختيار دى رب زما

همګي بزرګواران چي ځوك يي وايي تر همه و بزرګوار دى رب زما

نه يي هيڅ حاجت په چا باندي موقوف دى نه د هيچا منت بار دى رب زما

له نيستي يي د هستى صورت پيدا كا هسي رنګ پروردګار دى رب زما

او يا وايي:

په نامه دهغه خداى مي دا بيان دى چي يو نوم يي په نومونو كي سبحان دى

هم بادشاه دى د جمله ؤ بادشاهانو هم د هر يوه سلطان په سر سلطان دى

هغه كار چي و هر چا وته مشكل وي هغه كار واړه و ده و ته آسان وي

ځوك آفتاب شي په آسمان راخيږولي ده آفتاب را خيږولي په آسمان دى

ځوك د لمر په مخ حجاب شي غوړولي ده پټ كړى لمر په ابر كي پنهان دى

ځوك په شپه كي شي مهتاب پيدا كولي ده په شپه كي پيدا كړى ماه تابان دى

ځوك يو ځاځكى پريښتى شي له آسمانه نزول كړى ده په مونږ باندي باران دى

رحمان بابا يو لوی زاهد، عابد، عالم او د دين مرشد و. دی يو پاک او سپيڅلي مسلمان و، او د خپل روحاني ژوند سره بوخت و. اروابناد ګل پاچا الفت، چې زموږ د هيواديو وتلي، تکړه دروند او پياوړې شاعر او ليکوال دی د رحمان بابا د شاعرۍ او شخصيت په هکله داسي وايي:

(د خيبر او تيرا له غرونو هغه خوا د پيښور په بهادر کلي کې يو پښتون فقير اوسيده چې خبرې يې شعر او شعر يې حکمت و. رحمان بابا هغه څوک و چې د غفلت له خوبه د بلبلو په آواز راويښ شو او د زړه مراقبه يې د ګلو له غونچو او غوټيو زده کړه. په زړه کې يې د پاک خدای د مقدس عشق لمبې بلې دي او له ژبې يې سوزان شعرونه را وتل.)

رحمان بابا يو روحاني، ادبي او ټولنيز شهرت لري او دی د يو صوفي مشر په توګه د خلکو په ذهن او روان کې خپل ځای او مقام تر لاسه کړی دی. د ده زياتره شعرونه د خدای(ج) په ستاينه کې او د حقيقي عشق په هکله ويل شوي دي.

ښاغلي محمد اکبر کرګر زموږ د هيواد، پياوړې او وتلی ليکوال او څيړنيز يوه شخصيت دی په خپله يوه ليکنه کې (د رحمان بابا عشق يعنی څه؟) تر سر ليک لاندی داسي وايي:

(د رحمان بابا په انګليسي ژباړل شوي ديوان کې سريزه ليکونکي داسي باور لري، چې هغه څه چې د رحمان بابا په ديوان کې ډير برجسته او څرګند دي هغه عشق دی. موږ د رحمان بابا په ديوان کې په دې خبره غور وکړ، د رحمان بابا په ديوان کې په کراتو ځله د عشق کليمه تکرار شويده؟ خو دا عشق يوازې تصوفي او عرفاني عشق نه دی. دا يوه اوږده قصيده ډوله غزل دی، چې مطلع يې ده: په نامه د هغه خدای مې دا بيان دی - چې يو نوم يې په نومونو کې سبحان دی. په دې شعر کې رحمان بابا د خدای توصيف کوي، د خدای صفات بيانوي چې له يوې خوا شريعت ته نږدې او له بلې خوا د خالص تصوف او عرفان څخه واټن نيسي. په دې مانا چې په وحدت الوجود کې په عالي او ترانسيندينتال حالت کې صوفي له ځانه بهر کيږي او ځان يا مادی وجود نفي بولي.)

که چيرې د رحمان بابا شعري ديوان ته مراجعه وشي د ده په شعرونو کې د نورو شاعرانو په پرتله زياتره مذهبي او اخلاقي رنګونه، تصويرونه، خيالونه او ژور فکرونه چې د ټولني له روان سره برابر دي ليدل کيږي. د ده مينه دپاک الله (ج) او د انسان لوړ مقام ته او دانساني ظرافتونو او اخلاقو سره په ډير عالي شکل کې څرګنده شوی ده.

دی د نصیحت، پند او عبرت په توګه خلکو ته د ښو او بدي لارې لارښوونه کوي. خپل پیغام، هدف او مقصد د انسانانو په راویښولو کې د شعر په ژبه بیانوي. همدا وجه ده چې د د خلکو په منځ کې ستر شهرت پیدا کړې دی. د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

دنیا کښت د آخرت دی　　دا خبره ده رښتیا

ولې مرد پکې هغه وي　　چې سخي وي هم پارسا

په دنیا کې بدي نشته　　که بدي نه وي له تا

په دنیا کې خطا نشته　　که له تا نه وي خطا

دنیا بحر دی بهیرې　　آیني غوندې صفا

او یا وايي:

دنیا بده د هغو ده　　چې یې کسب وي ریا

یا یې کسب د ریا وي　　یا یې وګتي په غلا

یا یې ټوله کا په ظلم　　یا د خمر په سودا

حق باطل کا، باطل حق کا　　په سبب دروې ریا

ګوش او هوش یې هرګز نه وي　　د مظلومو په ژړا

بتخانې و ته یې مخ وي　　و مسجد و ته یې شا

اختلاط کا له بدانو　　له نیکانو وي جدا

و رحمان ته پېښه مه کړه　　خدایه هسې رنګ بلا

او یا وايي:

د ځوانی عمر دې تېر کړ په غفلت کې　　په پیری کې به څه زیرمه د محشر کړې

او یا وايي:

راشه مه کوه له چاسره جفا　　لږ ژوندون دی ضایع کیږي بیوفا

په دنیا کې هیڅوک نه دې پاتې شوني　　واړه تلوني دي که نن دي که سبا

او یا وايي:

که یو ځله سر د خدای لپاره ټیټ کړې　　په قیامت به سر بلند شي تر هر چا

بازار دادی که څوک سود او سودا کاندي　　په هغه جهان نه سود شته نه سودا

آشنایان که څوک پوهیږي نن یې وخت دی　　چې ځاریږي یو آشنا تر بل آشنا

که ژوندون دی خو همدا دی په جهان کې　　چې له چا سره تیریږي په خندا

او یا وايي:

که مقصود لرې تلوار کړه وخت کوتاه دی　　غره مه شه د دې عمر په بقا

www.esalat.org

او يا وايي:

سر دننه په ګريوان کړه سترګي روڼي   ډير په پورته پورته مه ځه سرهوا

او يا وايي:

سر هوا سرهوا مه ځه و آسمان ته   ته په اصل کي له ځمکي يي پيدا

ياوايي:

انسانيت په ډير دولت نه دى رحمانه بت كه جوړ شي د سرو زروانسان نه دى

او يا وايي:

عالمان دي روښنايي د دي دنيا   عالمان دي د تمام جهان پيشوا

او يا وايي:

كه څوک لار غواړي خداى هم و رسول ته   عالمان دي د دي لاري رهنما

او يا وايي:

رياضت په قيامت نه شي مرد هغه دى   چي يي وكړ رياضت په دا دنيا

او يا وايي:

زه رحمان له هغه علمه پناه غواړم   چي له دينه له مذهبه وي سيوا

او يا وايي:

كه نظر كا څوک په كار د درويشانو خود بهويني وقار د درويشانو

او يا وايي:

چي مدام د بل وعيبو ته نظر كړي خداى د خپله عيبه ولي بي خبر كړي

او يا وايي:

ضديت د سري عمر په عذاب كا   په كار نه دى ضديت په دا دنيا

او يا وايي:

كه بلنده مرتبه دچا په كار وي   لوى مقام دى عدالت په دا دنيا

او يا وايي:

چي تقوا ديانت نه لري رحمانه   د دي هسي همنيشين مه شه

او يا وايي:

په هر غم كي خاموش اوسه او كه نه وي   د بد خواه خاطر به ښاد دوست به آزاركړي

او يا وايي:

صبر ونيسه په مخ كي مراد غواړه   په تلوار به هيڅ ونه كړې كه تلوار كړې

او يا وايي:

د بي دردو همدمي به دي بي درد کا   د نامردو همدمي به دې نامرد کا

او یا وایي:

چي دشمن یې وي له دوسته اړولی   د هغو احتیاط بویه له کومکه

او یا وایي:

چي یکسان ګوري هم شاه و هم ګدا ته   هسي یار دی د رحمان غریب نواز

او یا وایي:

بل ارمان به له جهانه یوړ نه شي   مګر مهر محبت په دا دنیا

او یا وایي:

نیک کردار هم نیک عمل خویونه   هم جنت دی، هم راحت دی په دا دنیا

او یا وایي:

آدم زار په معني واړه یو صورت دي   څوک چي بل آزاروي هغه آزار شي

او یا وایي:

که ته نکړې په بل چا باندې غرض   بل به هم نه کا په تا باندې غرض

او داسي نور نصیحتونه، عبرتونه او پندونه . . .

اروابناد پوهاند صدیق الله رشتین چي یو نومیالي، دروند، او مخکښ لیکوال دی، په خپله یوه لیکنه کې د رحمان بابا د شاعرۍ په هکله داسي وایي:

(رحمان بابا د پښتو شعر او ادب هغه ځلانده ستوری دی چي د لرې او برې پښتونخوا په آسمان کې یو شان ځلیږي. د ده خوږ نوم یا د ده دلوړې شاعرۍ احترام د ده روحاني او ملکوتي غږد ټولو پښتنو په زړونوکې یو رنګ موجود دی.)

د رحمان بابا کلام رنګین، عام فهمه، سلیس، روان او نازک خیاله دی. د ده په کلام او شاعرۍ کې هر ډول شعرونه موجود دي اود هر چا په ذوق برابر مطالب لري. دده په شعرونو کې دیني، علمي، ادبي، اخلاقي او ټولنیز مسایل، بشري مناسبات، انساني صفتونه لکه: لوړ اخلاص، رښتیا او صداقت، عدالت، علم او پوهه، تقوا او عبادت، صبر او زغم، قناعت، نیکي ښیګڼې، متانت، سخاوت، زحمت او ریاضت، عزت، میړانه او لوړ همت، ننګ او غیرت، ځان غوښتنه او تنګ نظري، کبر او غرور، کینه، غیبت، حسادت او کرکه، اتحاد او اتفاق، ورورولي، آزادي او خپلواکي، ظلم او ستم او داسي نور خصایل، په ډیر انساني او اسلامي فکرونو، تصورانو او خیالونو کې په ډیره خوندوره او ساده ژبه او په ډیر عالي مفاهیمو او معناګانو کې بیان شوي دي.

د بیلګي په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

ګوره څه بلند مقام دی د اخلاص   چي جهان واړه غلام دی د اخلاص

www.esalat.org

او یا وایي:

پس له مرګه به دا مهر و اخلاص نه وي که اخلاص کړې نن هنګام دی د اخلاص

او یا وایي:

څه عجب دی که مستان ترې چاپیر ناست وي   هر ساقي څخه چې جام دی د اخلاص

او یا وایي:

د رحمان کلام په دا سبب شیرین دی   چې یې هر کلام، کلام دی د اخلاص

او یا وایي:

که څوک فخر کا په ننګ او په ناموس دا په عشق کې نه ارزیږي یو فلوس

او یا وایي:

معنوي صورت پیدا کړه که میړه یې   فایده څه ده د بتانو له اشخاص

او یا وایي:

که د ونې په څیر ګل او میوه غواړې ځان په لمر کړه سایه بان د هر خاکسار شه

او یا وایي:

که هوا دې د جنت په خاطر ګرځي   خاک نشین په آستانه د هغه یار شه

او یا وایي:

هغه زړه چې عرش الله دی ګوره کوم دی   څو دې توان شي د جمله زړونو خدمت کړه

او یا وایي:

که د لمر په څیر ځرګند شي په جهان کې څو په زړونو پسندیده نه شي لا ورک یې

بزرګي په دلجویۍ کې ده د خلکو   ته چې خلک ډوبوې څرنګ بزرګ یې

په لویي کې لویې چیرې ده لایقه   کمینې وته مټ کړه که سالک یې

او یا وایي:

په ساحل کشتۍ د هیچا نه ډوبیږي   که څوک نه کا په دریا باندې غرض

او یا وایي:

خلوتیان په خپل خلوت کې فراغت دي   د رسوا دی په رسوا باندې غرض

او یا وایي:

که له خپله عیبه ځان ژغورې رحمانه   دهیچا له عیبه مه کوه پوښتنه

او یا وایي:

که یوه جودانه عیب وینې په بل کښې   هغه یو جودانه عیب یې لوی غر کړې

او یا وایي:

کوهی مه کنه د بل سرې په لار کښې   چیرې ستا به د کوهی په غاړه لار شي

او یا وایي:

ته نا حق په ما کینه کړې کینه ناکه   په کینه به آیینه نه کړې ته پاکه

او یا وایي:

که نعمت دی خو طاعت او عبادت دی   ګنه نشته بل نعمت په دا دنیا

او یا وایي:

بل ارمان به له جهانه یوور نه شي   مګر مهر ومحبت په دا دنیا

او یا وایي:

په آزار د چا راضي مه شه رحمان!   که خلاصی په قیامت غواړې له عذابه او یا وایي:

چې نیکي بدي په تله کې تلل شي   خود پخپله تله واخله عدالت کړه

او یا وایي:

د ظالم د آشنایي توبه توبه   د خود بین له بینایي توبه توبه

او یا وایي:

که دي ویره شي له ظلم له ستمه   ته هم مکړه په هیچا باندی ستم

او یا وایي:

له اغیار سره خندا څه په کار نه ده   له اغیار سره سودا څه پکار نه ده

سل یاری د یوه یار د پاره کړی شي   آشنایی د هرآشنا څه پکار نه ده

بد له بدو سره بویه نیک له نیکو   د جفا په ځای وفا څه پکار نه ده

هر بلبل به دې ثنا کړي که ته ګل شی   په خپل ځان خپله ثنا څه پکار نه ده

او یا وایي:

آشنایان که څوک پوهیږي نن یې وخت دی چې ځاریږي یو آشنا تر بل آشنا

او یا وایي:

زهر بنه دي که په صلح او صلاح وي   نه شکرې په فتنه او غوغا

او یا وایي:

چې د ورور او عزیز زړه پرې آزار شي   حاصل مه شه هغه خپله مدعا

او یا وایي:

لکه ځان هسي وبل و ته نظر کړه   لکه ستا دی هسي ځان دی د هر چا

او یا وایي:

د ډیر ناز او د ډیر کبر له سببه   عمل نه کا په ګفتار د اولیا

www.esalat.org

او یا وایي:

چې عزت حرمت یې نه وي په جهان کې   هغه هسې ژوندون وسوزه په اور

او یا وایي:

بی عزت سړی به خوښ د هیچا نه وي   مګر هسې بې عزت وي ځینې نور

او یا وایي:

د راز عمر مې حاصل شو له راستی   لکه سرو مدام سبزه تازه یم

او یا وایي:

و هر چاته په خپل شکل څرګندیږم   آینه غوندې بی رویه بی ریا یم

او یا وایي:

که د ډیر عمر پکار دی غفلت مه کړه   په اوده باندې سل کال یوزمان شي

او یا وایي:

په ښه خوی له بد خواهانو بې پروا یم   په نرمې لکه اوبه د اور سزا یم

او یا وایي:

نیک له نیکو سره بویه بد له بدو   که څوک غواړي ولایت په دا دنیا

او یا وایي:

روښنایي په هغو زړونوده حرامه   چې پرې کیني ګرد غبار د دې دنیا

او یا وایي:

په یوه ګړی بهار وي بیا خزان شي   بقا نه لري بهار د دې دنیا

او یا وایي:

د قانع تر قناعته صدقه شه   هم دنیا او هم دینار د دې دنیا

او یا وایي:

مګر خود په خپله خدای د چا طبیب شي   ګنه نشته په جهان کې بل طبیب

او یا وایي:

دشمن هم د سړي کله کله دوست شي   دوستی نه کا له رحمان سره حبیب

او یا وایي:

د ریا له زاهدی زما توبه   چې یې کاندي څوک په رسم وپه عادت

او یا وایي:

په ورځ پند او نصیحت وایي و بل ته   په شپه ناست وي د مغان پر خرابات

او یا وایي:

دین يي دام دی د دنیا په لارکي ایښی پرې را اړوي وحشیان د مخلوقات

او یا وایي:

د هغو په لور يي سترګي وي ختلي   چه په لاس يي سرسایه وي یا زکات

او یا وایي:

دعوی مه کړه په نا حق به يي خپل نه کړې پردی شهر، پردی ملک، پردی دیار

چي استوګنه په پردي وطن کي کاندي   هغه نه لري د هیڅ واک و اختیار

که هزار قسمه وخوري په یو کار کي   نه کا څوک په مسافرو اعتبار

او یا وایي:

چي په زور ورسره نه يي برابر   د هغو تر څنګه مه کښینه زړور

زورور اور او اوبه دي فهم وکړه   چي ډوب نه شي یا ونه سیزی بشر

په یاری د زورور غلط مه شه   مګر دا چي ترده نه يي زورور

او یا وایي:

دا خو ته يي زما نفسه   چي دې زه کړم کور وکر

او یا وایي:

په شپه ویني د مظلوم خوري   سبا کیني په منبر

او یا وایي:

په زړه تور لکه تبی وي   په مخ سپین لکه قمر

او یا وایي:

رحمان هسي بی وقوف سوداګر نه دی چي د دین متاع بدله په دنیا کا

او یا وایي:

راشه مکوه له چا سره جفا   لړ ژوندون دی ضایع کیږی بي وفا

او یا وایي:

خدای طاعت، عبادت څه کوي رحمانه   خو يي مینه د سړي ده ازمیل يي

او یا وایي:

د خلیل تر کعبي دا کعبه ده لویه   که آباد کا څوک ویران حرم د زړه

او یا وایي:

ګونګي ښه دي چي بی کام و بی زبان وي نه چي ژبه شي په بد ویل ګویا

او یا وایي:

سر د ننه په ګریوان کړه سترګي روښي   ډیر په پورته پورته مه څه سر هوا

www.esalat.org

سر هوا سرهوا مه څه و آسمان ته   نه په اصل کي له ځمکي يي پيدا

او يا وايي:

د دنيا کاروانه واړه غولول دي   دا ګومان په هيچا مه کړه چي مي خپل دي

او يا وايي:

له سريه غرض واړه سړيتوب دی   نه چي پټ وي د سرو زرو په لباس

او يا وايي:

په آدم کي د حيوان خويونه هم شته بيا هاله يي آدم بوله چي آدم شي

او يا وايي:

احتياج هسي بلا دی په جهان کي   چي پلاړ زوی کاندی د زوی او زوی د پلاړ

او يا وايي:

ما ديار په بېلتانه کي دي ليدلي   که دانا د زماني وي مبدل شي

او يا وايي:

هر وګړی چي منصور غوندې په دار شي دار يي پس له مرګه نخل ميوه دار شي

او يا وايي:

دنيا دار که مستغني په سيم و زر دی   هنرمند و څخه ګنج د خپل هنر دی

بيهوده به زورور وځانته وايي   د دنيا سری که هر څو زورور دی

هسي مه وايه چي زه يم په جهان کي   پيدا کړی خدای د سر دپاسه سر دی

او يا وايي:

هر علم چي بيعمله وي تش بوس دی   د جاهل د پارسايي توبه توبه

او يا وايي:

علميت د بی عمله عالمانو   لکه ګنج د کتابونو په خر بار شه

او داسي نور بيتونه. . . . . .

په رښتيا سره د رحمان بابا د شعرونو او ويناګانو ارزښت، خوږوالی، دروندوالی، رښتينوالی، علميت، تجربه او روحانيت دومره شهرت تر لاسه کړي دی، چي په لره او بره پښتونخوا او افغاني سيمو کي د ده روحاني، علمي، تصوفي، عرفاني او مذهبي شخصيت ته د عزت، عقيدت او درناوي په توګه خلک ګوري، او د ده شعري ديوان د خلکو په منځ کي دفال نيولي شهرت تر لاسه کړی دی، او دهغه په ويناګانو، نصيحتونو او پندونو اکثريت خلک عملي ګامونه پورته کوي، او په ورځنيو خبرو اترو کي دده د شعرونو او کلام نه د متلونو په بڼه ګټه پورته کوي.

ارواښاد عبدالروف بینوا چې زموږ د هیواد تکړه، نامتو، نوښتګر، ادبي او فرهنګي شخصیت دی، په خپله یوه لیکنه کې د رحمان بابا د شاعرۍ په هکله داسي وايي:

(د رحمان بابا د اشعارو یو لوی صفت دادی چې د هرچا په ذوق سره سم مطالب لري او د هر چا د تنهایي ملګری وي. په پښتنو کې به ډیر داسي کم کور وي، چې د رحمان بابا دیوان هلته نه وي.)

رښتیا داده چې د رحمان باباعالي او لوړ فکر د ده په شعر او کلام کې دومره خوږ او اغیزناک دی، چې هر څوک ځانته په کې خپل هدف، مقصد، درد، تصویر، خیال او انځورپه ډیر ښکلي او ظریفانه شکل پیدا کوي.

- صوفي او عارف دواړه په کې د تصوف او عرفان د اسرارو او رمزونو مرغلرې او د معرفت او د معنوي دنیا وړانګې ویني او پرې خپلو روحاني حالاتوته وده ورکوي. د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

که څوک وايي هنر کوم دی؟ وایه دادی   چې بې خدایه نوره مینه په چا نه کا

او یا وايي:

هیڅ تغیر او تبدیل نه لري رحمان   تل تر تله بر قرار دی رب زما

او یا وايي:

دا پنځه ورځې ژوندون چې غنیمت دی   شکرانه په دا نعمت د کردګار کړه

او یا وايي:

دا همه واړه حجاب دي چې لیده شي   نور دحسن بالاتر دي له ادراکه

او یا وايي:

په هر دم کې نوې نوې تماشې کړم   زه رحمان د خدای وکړه وته حیران یم

او یا وايي:

چې مې ستا د جمال عکس دی لیدلی پخپل ځان کښې
هم په دا د آیینې په څیر حیران دی زما روح

او یا وايي:

په رحمان باندې نظر د کرم وکړې   اې چې یې د پاک الله په دربار خاص

او یا وايي:

چې وصال د خپل جانان مې دی موندلای   ګنج د درو د مرجان مې دی موندلای

او یا وايي:

څه عجب دی که تمام جهان زما شي   چې بادشاه د درست جهان مې دی موندلای

او یا وايي:

درست جهان که واړه ما رحمان لره دلبر شي   چیرې دی دلبره بې له تا بل دلبر زما

او یا وایي:

که دا نور ښایسته ستوري ویل کیږي   ته خورشید غونديې صورت لرې عیان

او یا وایي:

د آفتاب په مخ کې هره ورځ زوال وي   ستا د حسن په آفتاب کې زوال نشته

او یا وایي:

ځو دي دوه سترګې غړیږي په جهان کې ننداره په هر ساعت د خپل نګار کړه

او یا وایي:

زه يې وینم درست جهان په تا مین دی   که بادشاه دی د دې دور که ګدا

او یا وایي:

وهر چا وته چې ستا قوت رسیږي   هلته نه رسي قوت د درست جهان

او یا وایي:

زه رحمان چې ستا د حسن ثنا خوان یم   ستا له رویه درست جهان زما ثنا کړه

او یا وایي:

که له دره يې شړې که يې پریږدې ته   ډیر مین دی ستا پرمخ عبدالرحمان

او یا وایي:

عشق څه هسې علم نه دی   چې حاصل شي له مکتبه
مکتب حال د مذهب وايي   عشق سیوا دی له مذهبه

او یا وایي:

مې خواران که يې خبر شي له مستی نه   د رحمان د میخانې شراب دښنو دي

او یا وایي:

هسې بې شرابو مست یم ستا په مینه   چې خبر نه یم په ځمکه په آسمان

او یا وایي:

د رحمان په عاشقی به آفرین کړې   که لږ مخ په آینه کړې ځان وګورې

او یا وایي:

زه رحمان دعشق په درد کې هسې خوښ یم چې مې نشته په دوا باندې غرض

او یا وایي:

سپیني اوښکي زیږ رخسار د میني له دولته ای رحمانه دا دعاشقانو سیم و زر دي

او یا وایي:

www.esalat.org

که چا لار دعاشقۍ وي ورکه کړي   زه رحمان دګمراهانو رهنمایم

او یا وایي:

خپل جانان مې هسې نقش دی په زړه کې نه پوهیږم چې رحمان یم که جانان یم

او یا وایي:

زه رحمان د هغه حسن دعا ګوی یم   چې جرګه د عاشقانو وي پرې پنده

- که عاشق دی په کې د پاکې او سپیڅلې مینې ناز، راز او نیاز، حسن او جمال، د طبیعت د مناظرو هنري ښکلا، خلوص، محبت او د خپلو ریښتینو احساساتو او عواطفو تصویرونه او خیالونه ګوري. د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

او یا وایي:

مخ د یار شمس و قمر درې واړه یو دي قد د سرو صنوبر درې واړه یو دي

حاجت نلرم په شهدو په شکرو   لب د یار شهد و شکر درې واړه یو دي

او یا وایي:

په شرابو کې خوند نشته د شکرو   دیار شونډې هم شراب دي هم شکر

او یا وایي:

که سل ځله پټ تر شونډو لاندې خاندي   نه پټیږي آب د لعل و د ګوهر

او یا وایي:

هغه شونډې چې خوږې دي تر شکرو   له کنځلو يې عار نه کا عاشقان

او یا وایي:

چې څوک نوم دا ستا د شونډو په خوله‌ء واخلي

که يې زهر وي په خوله کې عسل شي

او یا وایي:

هغه شونډې چې شیریني وي تر قندو ما هیڅ فیض ترې بیا نه موند بې کنځلو

او یا وایي:

چې لذت يې د سرو شونډو وي موندلی نوره مینه د شرابو په جام نه کا

او یا وایي:

که پکار دي د سرو شونډو شیریني وي   د خپل ځان په وینو سور لکه انار شه

او یا وایي:

چې مې نقش په زړه سرې شونډې د یار شوې   کان د لعلو شو ګرداب زما د سترګو

او یا وایي:

تا چي رنګ د میو ورکړو و لبانو   اور یي پورې کړ په کور د میخورانو

او یا وایي:

په هر ځای چي ستا د لبو نام آغاز شي   د لاله ؤ باران اوري په حباب کي

او یا وایي:

د پیزوان غمی دې زیب کا پر لبانو   دواړه زلفي دې چورې د ملنګانو

تور اوربل دې لکه مار په جبین پروت دی   شینکی خال دې مواصل د رنځورانو

او یا وایي:

چي دې جوړه کړه لینده د کړو وروځو   څو به ښکار کړې په حرم د غزالانو

او یا وایي:

د سروتیک دې شهزاده په جبین پروت دی   شینکی خال دی محصل په بندیوانو

او یا وایي:

مشکین خال دی په سرو لبو هسی زیب کا   لکه مهر په محزن د در مرجانو

او یا وایي:

ما د عشق په درس کي نور څه لوستي نه دي   بې د زلفو، بې له خطه بې له خاله

او یا وایي:

که دې زلفي په مخ پیچوتاب شوي ښایي   وبښته څه طاقت لري د اور له تابه

او یا وایي:

که په توره تاریکی کي رڼا غواړې   ننداره چي د یار د زلفو د رخسار شه

او یا وایي:

لاس مي وتړىء د زلفو په طناب   بیا مي وپلورىء د سترګو په قصاب

او یا وایي:

هسي آب یي دی د دوو سترګو په تیغ کي   چي بې سره په سر نه لري حباب

او یا وایي:

چي رایاد یي سرې شونډې سور پیزوان کړم   تر چشمانو مي بهیږي سرهء شهاب

چي د مخ و آب و تاب ته یي نظر کړم   راته هیڅ شي د ګلونو آب وتاب

او یا وایي:

دا کاره کاره بانه او کږې وروځې   نور څه نه کا بې کږو کړو وهلو

او یا وایي:

www.esalat.org

په شپه نوکي د عاشق په وينو سرې کا سبا پورې کا نکريزې په منګلو

او يا وايي:

مستورې راځخه يوړه مستو سترګو رحمان ځکه په وګړيو کې رسوا شوم

او يا وايي:

يا دا ستا چشم ابرو وينم په خواب کې يا مستان دي ويده شوي په محراب کې

او يا وايي:

هغه سترګې چې نرګس وي هم بادام وي تېرې تورې شوې زما په قتلولو

او يا وايي:

ستا دی خواب آلودو سترګو خواب را ځخه يووړ لبو دی لذت د ميو ناب راځخه يووړ

نه مي اوښکې پاتې شوې نه صبر په صورت کې ډيرې بې صبرۍ د مخ آب را ځخه يووړ

- عالم په کې دعلم او پوهې معلومات لتوي، او خپل علمي تصورات او تفکرات غني کوي. د بيلګې په توګه د ده دا بيتونه ګورو:

مه درومه رحمانه په خلاف د دانايانو مينه د دنيا پسندلې نه ده هيڅ دانا

او يا وايي:

د دانا و د نادان تر ميان يو حد دی هوښياري تر حد پورته حماقت وي

او يا وايي:

تر هغه به نادان بل په جهان نه وي چې څوک مهر وفا غواړي په نادان کې

او يا وايي:

عاقلان په وړاندې ځي په ورستو ګوري په دنيا کې سر انجام د آخرت کړه

او يا وايي:

پوه خلک هغه دي چې اقرار په ناپوهی کا

هر چې ځان هوښيار ګڼي هوښيار يې مه ګڼه

او يا وايي:

زه رحمان حلقه بګوش د هر عالم يم که اعلی دی که اوسط دی که ادنا

او يا وايي:

عالمان دي روښنايي د دې دنيا عالمان دي د تمام جهان پيشوا

- که د مينې د درد رنځور او دردمن او ناقراره دی په کې د خپل زړه تکور او قراري پيدا کوي.

د بيلګې په توګه د ده دا بيتونه ګورو:

د رحمان وزيرې رنګ وته نظر کړه چې مدام په تا پسې کاندي ژړا

او يا وايي:

عاشقانو په شکست کي برى بيا مونو   دلته توان د هغه رسي چې ناتوان شي

زيرى رنگ د عاشق هسي مرتبه ده   چې آفتاب غوندې ځرگند په درست جهان شي

له چشمانو يي باران د رحمت ووري   زرغونه يي په څهره باندې زعفران شي

له رخساره حال د زړونو معلوميږي   له بهاره نيک وبد دکال عيان شي

او يا وايي:

زه رحمان د زماني له جوره درومم   خپل صاحب لره په داد او په فرياد

- مطربان او که مستان دي په کي د سوز او گداز ډکي سندريزې نغمي د موسيقي په پردو کي غږوي، او مستان خپل آواز ورسره داسي جگوي. د بيلگي په توگه د ده دا بيتونه گورو:

د ساقي په لاس کي جام د ميو ناب دى   مطرب ابيني په زنگون د غم رباب دى

او يا وايي:

محتسب په رقص گډ شو باک يي نشته صوفي پروت په ميخانه کي مست خراب دى

او يا وايي:

په تلخى د ميو مست خلق مي خوش دي   هغه خار چي بوى دگل لري خار نه دى

او يا وايي:

هر ساقي چي جام د عشق لري په لاس کي   دا پياله يي په مستانو ده مباحه

او يا وايي:

هر مطرب چي غوږى تاو کا د رباب   په دا تاو کي زما زړه کاندي خراب

چي سامعى يي په نغمه په ترانه شم   ديوانه شم گريوان څيرې مست خراب

هم يي تار، هم يي گفتار هسي اثر کا   چي هيڅوک يي نه طاقت لري نه تاب

او يا وايي:

زړهء مي په نغمو نغمو سورى کړ مطربانو   عقل ساقيانو په شراب راخخه يوور

يو ساقي بل يار دريم مطرب سره يو ځاى شول

زړه يي له گوگله په شتاب راخخه يوور

- ملي شخصيتونه، مشران او سياستوال په کي د خپلو ملي پاخونونو او غورځنگونو اتحاد او اتفاق، او د خلکوغيرت، همت او شهامت راپاروي.

د بيلگي په توگه د ده دا بيتونه گورو:

بيخ بنياد به د هغوى وي په يارى کي   چي د تن په نابودى يي اعتقاد وي

او يا وايي:

www.esalat.org

ښایسته یاران ګلونه دي رحمانه   بېلتانه کړه اکثر مړاوی کم تازه

او یا وایي:

که پر غره پر سمه ګرځم باک مې نشته   زمری تل ګرځي په لوړه په ژوره

او یا وایي:

وړاندېني هم واړه ستا په خیر سړي وو   ته هم پاڅه د هغو په خېر همت کړه

او یا وایي:

چې په ننګ و په ناموس تر لوره کم وي   صدقه شه نا قابله زوی له لوره

او یا وایي:

ننګیالي تربرونه ښه دي او که نه وي   ننګیالی ترلـه هم ښه ده له تربوره

او یا وایي:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي   چې کشتۍ غوندې د خلقو بار بردار شي

او یا وایي:

کر د ګلو کړه چې سیمه دي ګلزار شي   اغزي مه کره په خپو کې به دې خار شي

- هغو خلکو چې دنیا یې پرېښې ده او له دنیا ښخه لاس په سر شوي دي په کې د ځان لپاره خوشحالي پیدا کوي.

د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

دا دنیا په احمقانو ده ودانه   دانا څه کا په دنیا باندې غرض

او یا وایي:

دنیا کل په احمقانو ده ودانه   دانا ځکه وابستګي د دنیا نه کا-

- مبلغین، واعظان او خطیبان په مدرسو او جماتونو کې په خپلو وینا ګانو کې د ده د شعرونو نه د یو منل شوي اصل په توګه ګټه پورته کوي.

د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

رحمان هسې بې وقوف سوداګر نه دی چې د دین متاع بدله په دنیا کا

او یا وایي:

زه رحمان له هغه علمه پناه غواړم   چې له دینه له مذهبه وي سیوا

او یا وایي:

ای رحمانه که څه کار دی خو د دین دی نور کارونه بې وفا دي بې اساس

او یا وایي:

واړه بې وقوف دي که څوک دین په دنیا پلوري چېرته پنځه ورځې چېرته عمر جاودان

او یا وایي:

نور عالم که د دنیا غمونه کاندي   له رحمان سره دې غم د آخرت وي

د رحمان بابا شعر او کلام ډیر ساده او آسان معلومیږي، خو د لوړومفاهیمو او ژورو معنا ګانو نه ډک دی، او ملي، روحاني او ټولنیزه بڼه لري، او هره حجره، هر مجلس او هر کور د ده په شعر او کلام روښانه، ځلانده او رنګین دی. د ده په شعرونو کې د لوړو اخلاقو، عبرتونو او عالي صفتونو درسونه شتون لري. همدا سبب دی چې ده ځانته دا حق ورکړې دی چې خپل شعر داسې ستایي:

چې دا نور شاعران کاندي هغه نه کا   رحمان کړی نوی نوی اجتهاد دی

او یا وایي:

دا څه شعر د رحمان دی   چې هم ګنج دی هم هنر

او یا وایي:

هسې زیب کا په بیاض د رحمان شعر   لکه زلفې د خوبانو په رخسار

او یا وایي:

یا به شهد یا به قند یا به نبات وي   هر کلام چې له رحمانه شنیده شي

او یا وایي:

ستا د حسن د تعریف له برکته   د رحمان د شعر کوکې پر عالم دي

او یا وایي:

په اشعارو کښې قوتناک لکه زمری یم   ولې نه یم د زمري په څیر ګزند

او یا وایي:

در ګوهر په تله نه دي چا تللي   د رحمان شعر ګوهر دی څه یې تلې

او یا وایي:

هم نغمې کاندي هم رقص کا هم خاندي   د رحمان په شعر ترکې د باګرام

او یا وایي:

د رحمان و سوزان شعر ته حیران یم چې یې اور بل شوی نه دی په دیوان

د رحمان بابا شعرونه له مینې، ورورولی او انساني غوښتنو، پندونو او عبرتونو نه ډک دی. ده له خوارانو، غریبانو، فقیرانو او درویشانو نه ځان بیل کړې نه دی، او تل یې دا هڅه کوله چې خپله درویشي او فقیري په امیري بدله نه کړي. د ده خوږ کلام د درویشانو او قلندرانو د زړونو غږ دی. د ده کلام د پاکی، سپیڅلتیا، حقیقت، رښتیا او صداقت آواز دی او د خلکو په زړونو کې ځانګړې ځای لري.

د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

چې يکسان ګوري هم شاه و هم ګدا ته   هسې يار دی رحمان غريب نواز

او يا وايي:

بادشاهي د ګدايانو په دعا شي   زه رحمان ځکه بادشاه شوم چې ګدا شوم

او يا وايي:

د خليل تر کعبې دا کعبه ده لويه   که آباد کا څوک ويران حرم د زړه

او يا وايي:

زه ملهم د زړه له چا غواړم بې خدايه   چې کړی نه شي طبيبان ملهم د زړه

او يا وايي:

قاعده د دردمندی هسې نه ده   چې په درد کې يو دردمن له بله کم وي

او يا وايي:

چې د اور لمبو وهلی وي بيا روغ شي   نه رغيږي د آزار لمبو وهلی

او يا وايي:

که نظر کا څوک په کار د درويشانو   خود به ويني وقار د درويشانو

او يا وايي:

په دغه لاره به ورشي خدای رسول ته   که څوک يون کاندي په لار د درويشانو

هر ګفتار به يې د خدای په در قبول وي   چې قبول يې وي ګفتار د درويشانو

او يا وايي:

بادشاهان د دنيا واړه پرې پراته دي   لکه خاورې په دربار د درويشانو

هر بهار لره خزان په جهان شته دی   خزان نه لري بهار د درويشانو

د جنت د باغ ګلونه به يې هير شي   که څوک ويني ګلزار د درويشانو

او يا وايي:

درست ديوان د رحمان جار تر دا غزل شه   چې بيان يې کړو کردار د درويشانو

او يا وايي:

که مې څوک په اميري شميري امير يم   که مې څوک په فقيري شميري فقيريم

رحمان بابا خپل خيالونه، تصويرونه او انځوورنه، تشبيهات، کنايات، پاک او سپيڅلي احساسات، جذبات او عواطف په خپلو شعرونو کې د يو رومانتيک او مينه ناک شاعر په توګه د مجازي عشق، د طبيعت د مناظرو هنري بشکلا، حسن او جمال په ډير هنري شکل بيان کړي دي. د بيلګې په توګه د ده دا بيتونه ګورو:

دا د ميو څه مستي او سرخي نه ده   تيغ د سترګو دی په وينو کې غرقاب دی

www.esalat.org

او يا وايي:

که دي مخ په زلفو پټ دی باک يې نشته   د حيات اوبه هم پټې په تورتم دي

ستا د زلفو له رخساره له سرو شونډو   پيدا شوي شام شفق د صبحدم دي

او يا وايي:

چې شهيد د تورو سترګو په خنجر شي   خوشنودي يې د سرو شونډو په کوثرشي

چې راياد يې سپين رخسار د راز مژګان کړم   هغه دم مې زړه سپند سينه مجمر شي

او يا وايي:

هغه زړه چې ستا د عشق په اور کباب دی   که مرهم وربانديې کيږدی ډير ثواب دی

او يا وايي:

تش به نشي هغه خم د عشق له ميو   چې يې خاورې د فرهاد او د مجنون دي

او يا وايي:

د بلبل له حاله زده کړه په خزان کې   بيا د ګلو تماشا کړه په بوستان کې

او يا وايي:

عاشقي آسان مه ګڼه خبر شه   سر بازی ده هر نفس په دا ميدان کې

او يا وايي:

عشق و عقل دواړه سره ضد دي که پوهيږې   کله کړي آرام د اور بخري په لمبو کې

او يا وايي:

که ګريوان مې د سپوږمۍ د لمر مشرق شي   زه چې يار په سترګو نه وينم تورتم وي

او يا وايي:

تا چې په دا تورو سترګو وکاته و ماته   زړه دي زما تور کړ له دې نوره مخلوقاته

او يا وايي:

ماخو چې ته وليدې هغه ساعت مې ووې نوره به مينه د زړه نه شي له تا ماته

او يا وايي:

شيخان او زاهدان چې نصيحت وماته وايي نه دي خبر شوي ستا د محسناته

او يا وايي:

زه رحمان چې دې وينم ياره وايم خدايه خير کړې ګډه شاپيرۍ ده دبنې آدم له زاته

او يا وايي:

بې د ستا له مخه ورځ راباندې شپه ده   روښنايي د ورځې چيرې وي بې نمره

او يا وايي:

ایښی مي په سر دی ستا د مخ د میني ګل بیا مي تور لیمه دي ستا د زلفو تور سنبل

او یا وایي:

د پېزوان غمی دې زیب کا پر لبانو   تورې زلفې دې زنځیر د عاشقانو

دا سور ټیک دی شهزاده په اوربل پروت دی   شینکی خال دي معاني د بندیوانو

دواړه لب دې ښایسته تر سرو یاقوتو   شرمولې ده ږلی ستا دندانو

دواړه لیچې دې کړې کښلې مصری تورې در پوهېږم سر به غوڅ کړې د خوارانو

تورې وروځې دی کږې پر جبین زیب کا لکه جیم پر کاغذ کښلی کاتبانو

او یا وایي:

ګرځې په چمن کې منګل ډکه په ګلونو خدای زده چې ګلونه وړې یا زړونه په منګل

او یا وایي:

نه به ستا د مخ په څیر ګلشن وي چا لیدلی   نه به وي زما په څیر آهونه د بلبل

او یا وایي:

مست د هغه مخ یم چې مستاني لري سترګې

بې تورې بې تیغه قاتلاني لري سترګې

بې لیدو کتو غایبان زړونه وړي له خلکو

هسې چشمان بندې ساحراني لري سترګې

هر څوک چې یې ویني تورې سترګې کتی نه شي

ښکلې پریوارغوندې حیراني لري سترګې

او یا وایي:

سور پېزوان دې په سرو شونډو هسې زیب کا   لکه جیم په قلم کښلی کاتبانو

او یا وایي:

اور اوبه سره چا ګډ لیدلي نه دي   دا قدرت دی ستا په لبوکې ښکاریږي

او یا وایي:

که ډوبیږم په اوبه یا په اور سوځم   د سرو شونډو په آتش او په آب خوښ یم

او یا وایي:

هسې مست یم ستا د شونډو په شراب   چې به نه وي بل دا هسې مستخراب

او یا وایي:

ما چې خال د ستا د ورځو تر میان ولید   نه بل هسې رنګ امام شته نه محراب

www.esalat.org

او یا وایي:

زه نور چا وته خبرى نه کړم   بى هغو چي مويې مژګان لري دراز

او یا وایي:

شام سحر مي دغه ستا زلفي رخسار دي   نور مي مه پوښته له شامه له سحره

او یا وایي:

خیال د زلفو يې زما تر زړه چاپېره شو   یا تر ګنجه چاپېر شوى مار دى دا

او یا وایي:

د رحمان تر قلم مښک و عنبر ووري   چي آغاز يې کړ اشعار د تورو زلفو

او یا وایي:

هسي بند شو په کمند د تورو زلفو   چي حيران یم د رحمان په خلاصولو

او یا وایي:

څکه ژاړم له دو سترګو اوښکي ويني   چي رحمان ويني د یار خنداني زلفي

او یا وایي:

ځان په مستو سترګو باندي مه غولوه رحمانه

دا مستان هوښياري له حکمته سره ښوري

او یا وایي:

په رحمان د ستا د لبو مى حرام دى   څو د خپلو وینو جام تاوان ور نه کړم

او یا وایي:

در و لعل شو ويل د رحمان   چي دى ستا د لعلو و شونډو شو ګویان

او یا وایي:

که مجنون غونډي په عشق کي څوک صادق شي د لیلى په دروازه کي دربان نشته

او یا وایي:

دا څه مخ دى منور   چي هم شمس دى هم قمر

دا څه زلفي دي مشکيني   چي هم مښک دي هم عنبر

دا څه پیوسته ابرو دي   چي هم نيش دى هم نشتر

داڅه سترګي دي قاتلي   چي هم سيف دى هم خنجر

دا شونډي دي مىء کوني   چي هم مىء دي هم شکر

دا څه سپين سپيځلي غاښ دي   چي هم در دي هم ګوهر

داڅه سيب زنخدان دى   چي هم سيم دى هم ثمر

www.esalat.org

دا څه قد او څه قامت دی   چې هم گل دی هم عرعر

دا څه ملا ده باریک وضع   چې هم موی دی هم کمر

داڅه زړه دی د خوبانو   چې هم موم دی هم حجر

دا څه یار دی نه پوهیږم   چې هم دل دی هم دلبر

دا څه بت دی زما ربه   چې هم بت دی هم بشر

دا څه شعر د رحمان دی   چې هم گنج دی هم هنر

رحمان بابا یو درویش صفته انسان، صوفي مشربه شاعر او په مذهبي تفکراتو کې ډوب شخصیت و، چې د یو ځانګړي ادبي مکتب او سبک خاوند دی.

ارواښاد پوهاند عبدالحی حبیبي چې زموږ د هیواد یو نوښتګر، مفکر، نامتو لیکوال او څیړنیزپوه، تکړه ژورنالیست او پیاوړی شاعر دی، په خپله یوه لیکنه کې د رحمان بابا د ادبي سبک او شخصیت په هکله داسي وایي:

(رحمان بابا دشاعری په فن کې د مستقل مکتب خاوند دی. په خپل شعر کې یې د پښتنو د فطري جذباتو او ملي احساساتو په ساده او روانو خوږو الفاظو داسي ښه ترجماني کړې ده چې هر څوک د خپل ذوق مطابق په هر ځای او موقع کې استفاده ځنې اخستی شي.)

په رښتیا سره چې رحمان بابا د خپل په زړه پوري ادبي سبک په وسیله خپل روان او سلیس او د هرچا په ذوق برابر شعرونه خپل ادب دوستانو ته وړاندې کړي دي. ده خپله شاعري او خپل شعر هغه مقام ته ورساوه، چې زموږ زیاتره شاعرانو په ډیره مینه او اخلاص د ده د ادبي مکتب لارویان شول او د ده په لاره یې پیاوړي گامونه اوچت کړي دي.

سره له دې چې رحمان بابا یو درویش صفته او مسکین شخصیت و، خو هغه لوړ مقام چې ده درلود او د پراخي حوصلې او د لوی همت او غیرت خاوند و، ده هیڅکله د خپل غریبي لاس چا ته تیټ کړی نه دی او په خپله غریبي یې قناعت او صبر کړی دی او د خپل لوی خدای(ج) نه شکر گذار و.

د بیلګې په توګه د ده دا بیتونه ګورو:

څوک دې را کاندي قسم په کردګار   که درم لرم په کور کښې یا دینار

زه درم او دینار نه لرم په کور کښې   ولې نور عالم مې بولي دنیا دار

هم په دا چه نه له ځایه چیرته خوځم   نه د هیڅ یوه مخلوق یم منت بار

آب و خور لکه آسیا په ځای را رسي   پخپل کور کښې مې سکون دی هم رفتار

لکه ونه مستقیم په خپل مکان یم   که خزان را باندې راشي که بهار

او یا وایي:

په هر کور کي رنځوران راته زګیروی کا   لاس مي نه رسي د هیچا په دوا

د دنیا خبرې واړه په دنیا شي   ما به څه کا څوک چي نه لرم دنیا

که په هر کلي کې مې کور دی زه ګومان کړم   چي کور نه دی دا مي ګور دی په صحرا

او یا وایي:

قناعت مي د خرقي لاندې اطلس دی   پټ د درست جهان پادشاه ظاهر ګدایم

او یا وایي:

خدایه ګنج د قناعت و رحمان ورکړې   چي بی ملکه بی حشمته دولتمند وي

او یا وایي:

هغو بیا موند سعادت په دا دنیا   چي یي وکړ قناعت په دا دنیا

او یا وایي:

موړ به نه شي هیڅ سړی بې قناعته   که یي خونه وي په سیم وپه زر ډکه

او یا وایي:

د قانع تر قناعته صدقه شه   هم دنیا او هم دینار د دې دنیا

د رحمان بابا د آثارو څیړنه او دده ادبي شخصیت، مقام او شهرت د لرې او برې پښتونخواه په محدوده کي محدود نه دی پاتي شوی. په نړۍ کې د یو شمیر لویو پوهانو او څیړنیزو مرکزونو له خواه د ده شخصیت د یو لوی مشر په توګه منلي شوې دی، او ده د یوعالم، فاضل او ستر شاعر په توګه پوره شهرت ګټلي دی. د ده د علمي، روحاني، ادبي او فرهنګي شخصیت په هکله نه یوازې په لره او بره پښتونخوا کي بلکې د باندنیو لیکوالانو له خواه هم څیړل شوې دی. د نړۍ ډېرو پوهانو او څیرونکو دده آثار لوستي او د ده په هکله یي خپلي څیړني کړې دي. د رحمان بابا بشپړ کلیات په مختلفو ژبو لکه: انګلیسي، روسي، اردو او داسي نورو ژبو ژباړل شوی دی.

د رحمان بابا د شخصیت په هکله یو شمیر مستشرقینو لکه: راورټي او پادري هیوز انګریزي او اډورن روسي چي د پښتو ادب پیژندونکي دي، خپلي څیړني او قضاوتونه کړې دي. دوی رحمان بابا د پښتو ادب (پیښوا) یاده وي.

میجر راورټي د پښتو ژبي او د پښتو ادب په هکله زیات تحقیقات او څیړني کړې دي.

دی د رحمان بابا په هکله خپل نظر داسي بیانوي:

(که څه هم خوشحال خان خټک په پښتو شاعرانو کي لوړ مقام لري، خو رحمان بابا وټولو پښتنو ته ډیر زیات مقبول شاعر دی.)

www.esalat.org

پادري هيوز هم چې يو نامتو محقق او څيړونکی دی، ده هم د پښتو ادب په هکله ډير تحقيقات او پلټنې کړې دي، او د رحمان بابا په هکله داسې وايي:

(په کوم ځای کې چې پښتو ژبه ده هلته د رحمان بابا اشعار ويل کيږي.)

لنډه دا چې د پوهانو او څيړونکو له تحقيقاتو نه معلوميږي چې رحمان بابا يو لوی عالم، مفکر او ادبي شخصيت او نامتو شاعر دی، د ده علميت، روحانيت او پرهيزګاري او صداقت د ده په کلام او شاعري کې او د ده په اعمالو کې خورا ارزښتمند مقام لري. همدا سبب دی هر چا چې دده شعرونه لوستي او اوريدلي دي، د دوی په زړونو کې يې ځای نيولی دی او د دوی په اعمالو او کردارويې ژور اغيز کړې دی.

د زياترو ادبي تحقيقاتو او څيړونکو له پلوه د رحمان بابا د مړينې نيټه (۱۱۲۸) هجري قمري کال منل شوې دی. دی د پيښور ښار د (هزار خاني) په لويه هديره کې ښخ دی. د ده زيارت ته ډير خلک ورځي او هر کال د پسرلي په شپو او ورځو کې د ده پر مزار باندې د مشاعرې غونډه جوړيږي. د ده قبر او ډبر ليک د افغانستان د پښتو ټولنې له خوا په (۱۳۳۶) هجري شمسي يا (۱۹۵۸) ميلادي کال کې جوړ شوې دی.

په پای کې غواړم ووايم د دغې مقالې په ليکنه کې د بيلابيلو انټرنيټي منابعوو او د رحمان بابا په ديوان استناد شوې دی. ښايي زما ليکنه ځنې نيمګړتياوې ولري د ټولو ادب دوستانو او رحمان دوستانو څخه مخکې له مخکې بخښنه غواړم، دا جوته ده چې د رحمان بابا هر اړخيز شخصيت په څو مقالو او رسالو نشي څرګنديدای، دا کار هر اړخيزه څيړنه غواړي، خو ما په خپل توان سره کوشش کړې دی چې د ده روحاني، ادبي او فرهنګي شخصيت چې د يو سمندر حيثيت لري، يو ځاځکې راپورته کړم اود ادب دوستانو تنده پرې ماته کړم.

ارواح دې يې ښاده وي او د ده روحاني او ادبي ډيوې دې تل روښانه وي

په ډير درنښت او ادبي مينه: انجنير عبدالقادر مسعود

www.esalat.org